

Mimořádná valorizace úrazových rent (k 1. 6. 2022) s mimořádnými (odlišnými) pravidly

Zdroj: shutterstock.com

S ohledem na inflaci a nárůst cen, tedy navýšení životních nákladů, došlo ke zvýšení tzv. úrazových rent - náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání invalidity (t.j. pro samotné na zdraví pracovním úrazem nebo nemocí z povolání poškozené zaměstnance), jakož i náhrady nákladů na výživu pozůstalých - a to (standardně) prostřednictvím valorizace průměrného výdělku rozhodného pro výpočet náhrad (t.j. průměrného výdělku dosahovaného před vznikem škody), (ovšem) k 1. červnu 2022, ačkoliv valorizace je (byla) jinak zásadně prováděna k 1. lednu kalendářního roku.

K valorizaci tak došlo již po 5 měsících od poslední (pravidelné) valorizace (a ne po uplynutí obvyklých 12 měsíců). Jelikož statistická data (podklady) jsou získávána s určitým zpožděním, neodrazila zajisté předchozí valorizace k 1. lednu 2022 dostatečně negativní vývoj zvyšování nákladů na živobytí na přelomu let 2021 a 2022.

Peněžitá náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti^[1] (renta) náleží zaměstnanci ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem před vznikem škody a výdělkem dosahovaným po pracovním úrazu nebo po zjištění nemoci z povolání s připočtením případného invalidního důchodu pobíraného z téhož důvodu. (O výši přiznaného invalidního důchodu se tedy výše náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti resp. při uznání invalidity snižuje.)

Vývoj úprav náhrad (rent)

Vláda dle (zmocňovacího) ust. § 271u odst. 1 zákoníku práce vzhledem ke změnám, které nastaly ve vývoji mzdové úrovně a životních nákladů, upraví nařízením podmínky, výši a způsob náhrady za ztrátu na výdělku příslušející zaměstnancům po skončení pracovní neschopnosti vzniklé pracovním úrazem nebo nemocí z povolání, a to zpravidla s účinností od počátku kalendářního roku; to se vztahuje i na náhradu nákladů na výživu pozůstalých.

Právní předpisy, kterými se upravuje náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti vzniklé pracovním úrazem nebo nemocí z povolání nebo při uznání invalidity z důvodu pracovního úrazu nebo nemoci z povolání, se vydávají již od r. 1976. Před r. 1989 byla vydána jen 2 nařízení vlády, po r. 1989 1 zákon a další nařízení vlády (které nejprve provedly zpětné valorizace za léta, kdy nebyla pravidelná valorizace činěna, a posléze začaly realizovat valorizace pravidelné). Jelikož k navyšování rent dochází prostřednictvím valorizace původního průměrného výdělku před vznikem škody, připomeňme, že (nejde-li o nově přiznávanou rentu), ke správné výši renty se lze dobrat jen při zohlednění všech předchozích valorizací, které na sebe navazují, protože tomu, kdo už rentu nějakou dobu pobírá, se valorizuje již jednou či vícekrát předtím valorizovaný výdělek.

Valorizace stejně jako u důchodů

Zpočátku se zvyšování příslušnými nařízeními vlády provádělo v zásadě tak, že se průměrný výdělek před vznikem škody zvyšoval v závislosti na zvýšení průměrné mzdy v národním hospodářství za dané období. V závislosti na nárůstu důchodů se renty zvyšují od roku 2005. (Výjimkou byl jen rok 2010, kdy důchody nerostly, proto nebylo ani vydáno v r. 2009 žádné valorizační nařízení vlády pro rok 2010.) Valorizace se provádějí vždy od ledna kalendářního roku – příslušné nařízení vlády se vyhláší ve

Sbírce zákonů vždy koncem předchozího kalendářního roku (i když třeba nařízení vlády č. [9/2012](#) Sb. nebylo vyhlášeno dopředu v r. 2011, ale až začátkem roku 2012).

Příslušné nařízení vlády č. [138/2022](#) Sb. provádějící aktuální valorizaci s účinností od 1. června 2022 bylo zpracováno a vydáno v souladu s usnesením vlády č. 302 z roku 2005, kterým bylo uloženo zpracovávat návrhy nařízení vlády tak, aby ke zvýšení náhrad docházelo ve stejné výši a ve stejných termínech, jako u procentní výměry důchodů podle zákona o důchodovém pojištění. Jestliže tedy došlo k mimořádnému zvýšení důchodů, došlo i k mimořádnému zvýšení rent.

Valorizace rent se tak odvíjí od valorizací důchodů. **V návaznosti na druhé zvýšení důchodů v roce 2022, a to od 1. června 2022 o 8,2 % se analogicky ve stejné míře zvyšují (prostřednictvím navýšení rozhodného průměrného výdělku o 8,2 %) i renty pro zaměstnance nebo pro pozůstalé rodinné příslušníky.**

Přepočítává se původní průměrný výdělek, ne samotná renta

Průměrný výdělek rozhodný pro výpočet náhrady (již případně v minulosti valorizovaný, a to i vícekrát) se tedy nově při aktuální valorizaci od 1. června 2022 upravuje tak, že **průměrný výdělek rozhodný pro výpočet náhrady, popřípadě již dříve zvýšený podle pracovněprávních předpisů, se zvyšuje o 8,2 %**. Příslušnou procentní sazbou se zvyšuje rozhodný průměrný výdělek (resp. případně již dříve valorizovaný průměrný výdělek), nikoliv samotná náhrada. Za základ výpočtu se bere průměrný výdělek před vznikem škody, který byl v převážné většině případů již dříve valorizován.

Nárok vdov nebo vdovců a sirotků

Obdobně došlo i k valorizaci rent pro pozůstalé po zaměstnanci, který následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání zemřel, a tak přišli o živitele. Náhrada nákladů na výživu pozůstalých přísluší pozůstalým, kterým zemřelý zaměstnanec výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat, a to do doby, do které by tuto povinnost měl, nejdéle však do konce kalendářního měsíce, ve kterém by zemřelý zaměstnanec dosáhl 65 let věku. Nárok na rentu proto končí např. tím, že student přestane být nezaopatřeným dítětem, protože dostuduje a získá schopnost se živit sám.

Při výpočtu náhrady nákladů na výživu pozůstalých se vychází z průměrného výdělku zaměstnance zjištěného před jeho smrtí s tím, že pokud zemřelý před svou smrtí poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu jedné osobě, pak náhrada nákladů na výživu pozůstalých činí 50 % uvedeného průměrného výdělku, pokud poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu více osobám, činí náhrada 80 % průměrného výdělku. Je-li tedy více pozůstalých splňujících uvedenou podmínku, rozdělí se náhrada mezi ně. Náhrada nákladů na výživu všech pozůstalých nesmí úhrnem převýšit částku, do které by příslušela (samotnému) zemřelému zaměstnanci náhrada za ztrátu na výdělku (tedy jeho vlastní renta, kdyby nezamřel).

Odišná pravidla

Vznikl-li nárok na náhradu za ztrátu na výdělku nebo na náhradu nákladů na výživu pozůstalých po 31. prosinci 2021, průměrný výdělek rozhodný pro výpočet náhrad se nezvýší podle valorizačních pravidel provedených nařízením vlády č. [508/2021](#) Sb., těchto rent (resp. pro ně určujícího rozhodného průměrného výdělku) se tedy netýká valorizace o 1,3 % + 300 Kč prováděná k 1. lednu 2022. Rent, na které vznikl nárok od 1. ledna 2022, se měla týkat až další pravidelná valorizace k 1. lednu 2023.

Aktuální mimořádná valorizace na základě nařízení vlády č. [138/2022](#) Sb. přináší jiné přechodné mechanismy než přechodí valorizační nařízení vlády: Náhrada za ztrátu na výděleku a náhrada nákladů na výživu pozůstalých, upravené (navýšené) prostřednictvím valorizace průměrného výděleku o 8,2 % přísluší od 1. června 2022, pokud právo na tyto náhrady vzniklo před tímto dnem (ust. § 5 odst. 1 nařízení vlády). Tak tomu bylo i dříve, že se valorizace týkala jen rent, na které vznikl nárok přede dnem, k němuž se provádí valorizace.

Jenže ust. § 5 odst. 2 nařízení vlády č. [138/2022](#) Sb. stanoví, že úprava náhrady za ztrátu na výděleku a náhrady nákladů na výživu pozůstalých se provede i v případě, že právo na tyto náhrady vznikne v období od 1. června 2022 do 31. prosince 2022. (Náhrada za ztrátu na výděleku a náhrada nákladů na výživu pozůstalých, na které vznikne právo po 31. prosinci 2022, se však dle ust. § 3 odst. 1 nařízení vlády již podle mechanismu, které toto nařízení vlády přináší, neupraví.)

Takže všechny renty, na které vznikl (vznikne) nárok v průběhu letošního roku (2022), ať už na ně vznikl nárok před poslední valorizací (před 1. 6. 2022) nebo vznikne posléze až do konce letošního roku, budou valorizovány podle popsaného mechanismu valorizace průměrného výděleku o 8,2 %, ale ani zpětně se jich nebude týkat valorizace provedená též letos, a to od 1. ledna 2022 (o 1,3 % + 300 Kč).

Ještě dodejme v daných souvislostech, že aktuální nařízení vlády č. [138/2022](#) Sb. neobsahuje přehled předchozích valorizačních předpisů v poznámce pod čarou, jako tomu bylo v zájmu návaznosti výpočtů renty v předchozích nařízeních vlády.

Obdobné úpravy jako nařízení o úpravě pracovněprávní náhrady

Obdobná opatření jaká obsahuje popisované nařízení vlády č. [138/2022](#) Sb. (o úpravě náhrady za ztrátu na výděleku po skončení pracovní neschopnosti vzniklé pracovním úrazem nebo nemocí z povolání a o úpravě náhrady nákladů na výživu pozůstalých podle pracovněprávních předpisů), přináší i

- nařízení vlády č. [139/2022](#) Sb., o úpravě náhrady za ztrátu na výděleku po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě vzniklé služebním úrazem nebo nemocí z povolání vojáků při výkonu vojenské základní nebo náhradní služby a výkonu vojenských cvičení, o úpravě náhrady za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby nebo při invaliditě vzniklé služebním úrazem nebo nemocí z povolání vojáků z povolání a o úpravě náhrady nákladů na výživu pozůstalých (nařízení o úpravě náhrady poskytované vojákům a pozůstalým) a
- nařízení vlády č. [140/2022](#) Sb., o úpravě náhrady za ztrátu na služebním příjmu po skončení neschopnosti ke službě vzniklé služebním úrazem nebo nemocí z povolání a o úpravě náhrady nákladů na výživu pozůstalých.

Richard W. Fetter,

právník specializující se na pracovně-právní a související občansko-právní legislativu

[1] Jakkoliv příslušné dlouhodobé odškodnění v podobě pravidelné renty zákoník práce nazývá náhradou za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání invalidity, v praxi nemusí vzniku nároku na rentu pracovní neschopnost nutně předcházet (a ani uznání invalidity), neboť ne vždy to zdravotní stav poškozeného zaměstnance vyžaduje. Nicméně takto nazvané dlouhodobé plnění se terminologicky odlišuje od dočasného dorovnání výdělků v podobě náhrady za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti. - Dočasná náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti přísluší zaměstnanci ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem před vznikem škody způsobené pracovním úrazem nebo nemocí z povolání a plnou výší náhrady mzdy (kterou vyplácí zaměstnavatel po dobu prvních 14 dnů pracovní neschopnosti) a plnou výší nemocenského, které vyplácí stát od 15. dne dočasné pracovní neschopnosti.

Náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti a náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti z téhož důvodu jsou samostatná práva, která nepřísluší vedle sebe (ust. § 271l zákoníku práce). Srov. ust. § 271a a ust. § 271b zákoníku práce.